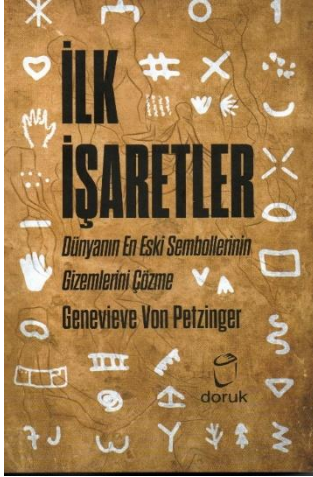

KİTAP İNCELEMESİ-1

İlk İşaretler: Dünyanın En Eski Sembollerinin Gizemlerini Çözme

Azat ÇELİK*

Yazar: Genevieve Von Petzinger,

İlk İşaretler:

Dünyanın En Eski Sembollerinin Gizemlerini Çözme,

Doruk Yayıncılık, 2022, 344 s.

ISBN: 978-975-553-949-2

İlgisi olan veya olmayan çoğu insanın mağara resimleri olarak bildiği Mağara Kaya Sanatı hakkında çalışan araştırmacılar Üst Paleolitik insanının bu çizimler için mağaralara neden girdikleri veya neden girmeyi tercih ettikleri sorusunu sormuştur. Bir o kadar önemli olan diğer soru ise mağara ressamlarının bu çizimlerle ne anlatmak istedikleridir. Yeterli sayıda arkeolojik veri olmaması sebebiyle sorulara verilecek yanıtlar netlik kazanamamakta dolayısıyla kaya sanatı üzerindeki sır perdesi kalkmamaktadır. Buna rağmen araştırmacılar çeşitli yeni metotlar kullanarak mağaraların karanlığında kalmış bu sorulara yanıt aramaya devam etmektedir. Petzinger de bu araştırmacılardan biri olup özellikle kaya resimlerine konu olan ana objelerden çok, göz ardı edilen geometrik işaretlerin zaman ve mekandaki anlamlarının izini sürmüştür.

Kitap İncelemesi (Book Review)

* Uzman Antropolog, Van, Türkiye. E-posta: azadchelik@gmail.com ORCID <https://orcid.org/0009-0000-2575-3322>

Genevieve Von Petzinger, doktorasını Victoria Üniversitesinde tamamlamış Paleoantropolog ve kaya sanatı araştırmacısıdır. Günümüzden yaklaşık 40.000- 10.000 yıl öncesi Avrupa'sında Buzul Çağından kalma Mağara resimleri üzerine çalışmalar yürütmektedir (Ted, 2025). Oldukça geniş olan bu alan içinde de spesifik olarak geometrik şekillere odaklanan Petzinger, Avrupa genelinden 400 yerleşkeden toplam 5000' den fazla geometrik işareten oluşan bir veri tabanına sahiptir (Simon&Schuster, 2025).

Kitap, Doruk yayınları tarafından: 978-975-553-949-2 ISBN numarasıyla "İlk İşaretler: Dünyanın En Eski Sembollerinin Gizemlerini Çözme" başlığıyla yayımlanmıştır. Çevirmenliğini Yakup Yaşar'ın üstlendiği kitap Eylül 2022 'de 340 sayfa olarak basılmıştır. Kitap, bahsi geçen geometrik şekillerden oluşan bir tabloyla başlamaktadır. Bu tabloda eser boyunca karşılaşacağımız nokta, çizgi, negatif/pozitif el, asterisk (yıldız), aviform (kuş biçimli) gibi toplam 32 tane geometrik şekil gösterilmiştir. Kitapta, Giriş bölümü ve birbirini takip eden birbirleriyle ilişkili 16 bölüm bulunmaktadır. Bu bölümler şu şekildedir: '1. Bölüm: İki Kırmızı Nokta, 2. Bölüm: Bir Zamanlar Afrika'da, 3. Bölüm: Modern Aklın Pırıltıları, 4. Bölüm: Aralıklı Sinyaller, 5. Bölüm: Buzul Çağı'na Hoş Geldiniz, 6. Bölüm: Venüsler, Aslan Adamlar ve Sıradan Dünya'nın Ötesinde İşaretler, 7. Bölüm: İlk Köylerde Yaşam ve Ölüm, 8. Bölüm: Nasıl Mağara Sanatı Yapılır, 9. Bölüm: Çağlar Boyunca İşaretler: En Eski Sanatın Pek Çok Stili, 10. Bölüm: Hayvanlar, İnsanlar ve Tuhaf Resimler, 11. Bölüm: Şekiller: Takas İşaretleri ve Ortak Semboller, 12. Bölüm: Tavuk veya Yumurta: Dil, Beyin ve Yazının Kısa Tarihi, 13. Bölüm: St. Germain-la Riviére Hanımı ve Onun Gizemli Kolyesi, 14. Bölüm: Ataların Gözünden: Kaya Sanatının Tezahürü, 15. Bölüm: Tüy veya Silah: Mağara İşaretlerinin Gerçek-Dünya Anlamları, 16. Bölüm: Görünmeyen Dünyayı Görmek: Uzgörüşler, Şamanlar ve Yedi İşaret''. Bölümlerin ardından sonuç, teşekkür, notlar ve dizinle kitap sonlanmıştır.

Kitabın giriş bölümünde yazar, işaretler ile olan bağı, büyükannesinin 2. Dünya savaşında Enigma projesinde çalışmış olmasıyla dolaylı olarak okura hissettirir. Çalışmasının konusunu ise antropoloji lisansının son yılında keşfeder. Kaya resimlerinde sürekli büyük hayvanlardan bahsedilirken resmin geri kalanındaki geometrik işaretlerden neredeyse söz edilmez. Buna gerekçe olarak alanda geometrik işaretler üzerine yapılan çalışmaların yok denecek kadar az olması gösterilmiştir. Petzingerin merakı çalışmanın önemini daha en başından göstermektedir. Yazar bunun üzerine Avrupa buzul çağı sanatına odaklanmıştır. Bu aralık kabaca 40.000-10.000 yıllarına tekabül etmektedir. Petzinger ve ekibi (proje fotoğrafçısı olan eşi ve mağara arkeologları) toplamda 52 tane buluntu alanından veriler toplamış, bu verileri geçmiş ve yeni çalışma verileriyle de harmanlayarak dünyanın en geniş geometrik işaret veri tabanını oluşturmuştur.

Petzinger, kendisinden önceki araştırmacılar gibi önemli soruları cevaplamaya çalışmaktadır. Ne zaman biz olduk? Onları sanat yapmaya iten şey nedir? Kitap ilerledikçe yazar yeni sorular sormaya devam etmektedir. Mağaralardaki buluntu alanlarına yönelik alan

araştırmasını maceraperest bir ruhla anlatan yazar, bu süreci oldukça samimi ve betimsel bir dil kullanarak okura hissettirmektedir. Yazarın okura yönelik bu davetkar tutumu aslında mağara atmosferinin ve dönem özelliklerinin okuyucu tarafından iyi anlaşılabilir şekilde kitapta anlatılmak istenenin anlaşılmasını sağlamıştır.

İlk 3 bölümde yazarın dolaylı olarak tartıştığı önemli bir nokta var. Bu tartışma, insanı sanat yapmaya iten şeyin ne olduğu sorusuna yönelik yaklaşımlar üzerinedir. Alanda genel olarak kabul edilen teorilerden biri olan yaratıcı patlama teorisine karşılık Petzingerin, zihinsel gelişimin önemini ortaya çıkaran kanıtları... Yazarın, bu teoriyi zamanda yolculuk yaparak homo soyunun ortaya ilk çıktığı dönemlerde yapılan basit taş aletler üzerinden boşa çıkardığı görülmektedir. Basit taş aletleri adı üstünde basit olsa da dönem insanının bu aletlerin yapımı için önceden bir takım plan yapması gerekmektedir. Kafasında yapmak istediği şekil bulunmalıdır (hayal gücü) ve bu ürüne ulaşmak için sıralı düşünebilmelidir. Bu basit form yerini zamanla daha gelişmiş alet olan aşölyen el baltasına bırakmıştır. Aşölyen el baltasının gelişmiş halinde ise çift taraflı simetrik formlar ön plana çıkmıştır. Tahmin edileceği üzere bu simetrik aletin yapımı basit taş alet yapımında daha yoğun bir zihinsel süreç gerektirir.

Yazar bu çalışmada mevcut bilgilerden ve alandaki hegemonik teorilerden de yararlanmayı ihmal etmezken bu enformasyonlara eleştirel yaklaşmaktadır. İnsanı sanat yapmaya iten şeyin ne olduğu sorusunu yaratıcı patlama vb. gibi hâkim teorilerle açıklamak yerine neredeyse elimizdeki tek arkeolojik veri olan taş aletler üzerinden akılcı bir bakışla açıklamaktadır. Benzer şekilde aşı boyasına ısı vererek renginin değiştiğini gören insanların doğa şartlarıyla yetinmeyip doğayı kendi ihtiyaçlarına göre şekillendirmesini, insanları bir anda sanat yapmaya iten mutasyon ile açıklamak bilimsellikten uzak olacaktır. Bu örneklerden çıkarılacak sonuç mevcut teorilerin sorgulanması gerektiği, miadını doldurmuş basma kalıp fikirlerin insanın sanat ile olan ilişkisinde zihinsel gelişim düşüncesinin önüne geçmemesi gerektiğidir.

Diğer bölümlerde konu zenginleştirilip gelişmeye devam ederken; mağara ruhu, mağarada yaşamın nasıl olduğu, insanların mağarada boş zamanlarını nasıl değerlendirdiği, insanların nasıl mağara sanatı yaptıkları, boyayı nasıl elde ettikleri gibi konular hakkında önemli ve dikkat çekici bilgiler yer almaktadır. Dönemi anlamaya çalışan okur bu anlatımlar sayesinde zaman ve mekânda özdeşim kurarak konuyu farklı yönlerinden görmeye başlayacaktır.

Gerek kullanılan dil gerekse kitaba hâkim samimi üslup sayesinde akademik çalışmalara duyarlı herkesçe rahatlıkla okunabilecek bir kitap. Konuyu ve okuru yormayan başarılı bir çeviri olmasına rağmen kitapta kullanılan görsellerin renkli olmaması içeriğin pekiştirilmesini zorlaştırmaktadır.

Sonuç olarak yazar kitapta kaya sanatı hakkında net bir cevap bulma arayışında değildir. Yanıt bulmaya çalıştığı sorular hakkında az sayıda veri olması konunun zorluğunu ve çetrefilli oluşunu göstermektedir. Böylesi çalışmalarda elde yeteri kadar veri olmadan net bir cevap

aramak bilimsel yaklaşıma ters düşecektir. Disiplinler arası iş birliğı ile oluşacak kümülatif birikim ile bilinmezler belirginleşmeye başlayacaktır. Avrupa'da buzul çağı mağara sanatında yer alan geometrik şekillerle ne anlatılmak istendiğı sorusunu yanıtlamaya çalışan yazarın vardığı sonuç bu işaretlerin anlamlarının ne olduğunun şimdilik bilinmesinin imkânsız olduğudur. Ortaya çıkacak veriler ve yeni çalışmalar ışığında bu anlamların özöllebileceğine dolaylı olarak ihtimal vermiştir.

KAYNAKÇA

PETZINGER, G. V. (2022). *İlk işaretler: dünyanın en eski sembollerinin gizemlerini özme*. (B. Ergin ve Y. Yaşar, ev.) Doruk Yayınları.

Simon & Schuster (2025). "Genevieve von Petzinger".
<https://www.simonandschuster.com/authors/Genevieve-von-Petzinger/464043931>.
(25.07.2025)

TED (2025). "Genevieve Von Petzinger".
https://www.ted.com/speakers/genevieve_von_petzinger. (20.07.2025)